

Civiel en Fiscaal Tijdschrift Vermogen 2017/11-50**De (gehuwde, lenende) erflater als begunstigde, verzekerde en/of verzekeringnemer van een levensverzekering**

Auteur	Biemans, Prof.mr. J.W.A.
Jaargang	18
Publicatiedatum	30-11-2017
ISSN	1566-6697

De (gehuwde, lenende) erflater als begunstigde, verzekerde en/of verzekeringnemer van een levensverzekering

Deze bijdrage gaat in op de privaatrechtelijke aspecten van de levensverzekering in het erfrecht, en gaat daarbij mede in op het geval waarin de erflater (al dan niet als begunstigde, de verzekerde en/of de verzekeringnemer) getrouwd was of een geregistreerd partnerschap was aangegaan (hierna gemakshalve tezamen: getrouwd) en het geval waarin de uitkering van de levensverzekering (mede) is bestemd voor de aflossing van een door een kredietinstelling (de bank) verstrekte hypothecaire geldlening.

1. Inleiding

De overeenkomst van verzekering is geregeld in titel 7.17 BW.¹ De titel onderscheidt tussen schadeverzekeringen en sommenverzekeringen (art. 7:925 BW). Een schadeverzekering is de verzekering die strekt tot vergoeding van de vermogensschade die de verzekeringnemer zou kunnen lijden (art. 7:944 BW), bijvoorbeeld een opstalverzekering. Een sommenverzekering is de verzekering waarbij het onverschillig is of en in hoeverre met de uitkering schade wordt vergoed, welke verzekering in beginsel alleen is toegelaten bij persoonsverzekeringen (art. 7:964 BW). Een persoonsverzekering is de verzekering die het leven of de gezondheid van een mens betreft (art. 7:925 lid 2 BW). Een bijzondere vorm van de sommenverzekering is de levensverzekering. De levensverzekering is de in verband met het leven of de dood gesloten sommenverzekering, met dien verstande dat een ongevallenzekeringsverzekering niet als levensverzekering wordt beschouwd (art. 7:975 BW). Het onderscheid tussen de schadeverzekering en de sommenverzekering is onder andere van belang voor de vraag of de verzekering een quasi-legaat kan zijn (art. 4:126 lid 2 onder b BW).²

Op de levensverzekering zijn naast de algemene bepalingen inzake de verzekering (afdeling 7.17.1 BW), de algemene bepalingen inzake de sommenverzekering (paragraaf 7.17.3.1 BW) en de bijzondere bepalingen inzake de levensverzekering (paragraaf 7.17.3.2 BW) diverse andere bepalingen van het Burgerlijk Wetboek, de Faillissementswet en het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering van toepassing.³

Deze bijdrage gaat in op de privaatrechtelijke aspecten van de levensverzekering in het erfrecht,⁴ en gaat daarbij mede in op het geval waarin de erflater (al dan niet als begunstigde, de verzekerde en/of de verzekeringnemer) getrouwd was of een geregistreerd partnerschap was aangegaan (hierna gemakshalve tezamen: getrouwd) en het geval waarin de uitkering van de levensverzekering (mede) is bestemd voor de aflossing van een door een kredietinstelling (de bank) verstrekte hypothecaire geldlening.⁵

De opbouw van de bijdrage is als volgt. Eerst wordt ingegaan op de betrokken partijen bij een levensverzekering en de te onderscheiden rechten (par. 2). Vervolgens komt aan bod wie de begunstigde is van een levensverzekering (par. 3). Daarna komt aan bod op welke twee wijzen schuldeisers van de nalatenschap (waaronder legitimarissen) zich kunnen verhalen op een levensverzekering (par. 4), gevolgd door de bijzondere toepassing van het voorgaande op de levensverzekering en de getrouwde erflater (par. 5) en de levensverzekering en de hypothecaire geldlening (par. 6). Het geheel wordt afgesloten met een conclusie (par. 7).

2. Betrokken partijen en te onderscheiden rechten bij een levensverzekering**2.1. Betrokken partijen**

Bij de levensverzekering zijn de hoedanigheden van verzekeraar, verzekeringnemer, verzekerde en begunstigde te onderscheiden. De verzekeringnemer gaat met de verzekeraar de overeenkomst van levensverzekering aan. Het schriftelijke bewijs van de verzekering is de polis. De verzekerde is degene op wiens leven de verzekering betrekking heeft, en bij wiens overlijden de levensverzekering tot uitkering komt. De begunstigde is degene die tot het ontvangen van de uitkering is aangewezen (art. 7:965 BW).

De hoedanigheden van verzekeringnemer, verzekerde en/of begunstigde kunnen in één persoon verenigd zijn. Een verzekeringnemer kan bijvoorbeeld tegelijkertijd verzekerde zijn. Hij sluit de verzekering af op zijn eigen leven en bij zijn overlijden ontvangt de

begunstigde de uitkering. Een verzekeringnemer kan ook tegelijkertijd begunstigde zijn. Hij sluit de levensverzekering af op het leven van een ander, bij wiens overlijden de verzekeringnemer als begunstigde de uitkering ontvangt.⁶

2.2. Te onderscheiden rechten bij een levensverzekering

De levensverzekering is een wederkerige overeenkomst met over en weer rechten en verplichtingen. De verzekeringnemer dient aan de verzekeraar premie te betalen; de verzekeraar verbindt zich jegens de verzekeringnemer tot het doen van een of meer uitkeringen aan de begunstigde (vgl. art. 7:925 BW). De verzekeringnemer heeft uit hoofde van de levensverzekering onder andere het recht om een begunstigde aan te wijzen, al dan niet als hoofdgerechtigde tot zekerheid, en die beschikking te herroepen of te wijzingen (art. 7:966 lid 1 onder a en c, en lid 4 BW, art. 7:967 t/m 7:969 BW), het recht om de levensverzekering af te kopen (art. 7:978 BW) en het recht om de levensverzekering te belenen (art. 7:978 BW). Deze rechten vertegenwoordigen een bepaalde waarde en zijn net als het recht op uitkering ook voor verhaal vatbaar. Art. 22a Fw en art. 4:215 lid 5 Fw zien op tegeldemaking van deze rechten. De verzekeringnemer kan het recht op uitkering voorts onder bewind stellen en die beschikking herroepen of wijzingen (art. 7:966 lid 1 onder b en c, en lid 3 BW).

De aanspraak van de begunstigde op de verzekeraar is een recht uit hoofde van de overeenkomst van levensverzekering tussen de verzekeringnemer en de verzekeraar, dat de verzekeringnemer ten gunste van de begunstigde heeft bedongen. Indien eenmaal sprake is van een dergelijk recht op uitkering, zoals hieronder nader te behandelen, heeft de begunstigde een zelfstandig recht tot uitkering jegens de verzekeraar, dat in zijn vermogen valt. Indien het recht tot uitkering ontstaat na het overlijden van de verzekerde, zal de vordering tot uitkering van de begunstigde jegens de verzekeraar tevens opeisbaar zijn.

2.3. Het recht op uitkering nader beschouwd

De begunstigde die een recht op uitkering heeft, heeft door het overlijden van de verzekerde een vordering jegens de verzekeraar tot uitbetaling van de uitkering uit hoofde van de levensverzekering. Door de aanwijzing van een begunstigde ontstaat niet zonder meer een recht op uitkering. De wet maakt een onderscheid tussen de begunstigde die tevens de verzekeringnemer is en de begunstigde die een ander dan de verzekeringnemer is.

Is de begunstigde een ander dan de verzekeringnemer, dan spreekt de wet van 'de begunstigde derde'. Uit art. 7:969 BW volgt het volgende. De begunstigde derde verkrijgt zijn recht op uitkering door aanvaarding van zijn aanwijzing. De begunstigde derde kan slechts aanvaarden door een tot de verzekeraar gerichte verklaring, zulks in afwijking van art. 6:253 leden 3 en 4 BW inzake het derdenbeding. Tenzij de aanwijzing volgens art. 7:968 onder a t/m d BW onherroepelijk is geworden, kan de begunstigde slechts schriftelijk aanvaarden met op gelijke wijze aan de verzekeraar kenbaar gemaakte toestemming van de verzekeringnemer. Dat laatste betekent het volgende: indien de verzekeringnemer daarmee niet heeft ingestemd, kan de begunstigde pas de aanwijzing aanvaarden, indien die onherroepelijk is geworden. De aanwijzing van een derde als begunstigde is pas onherroepelijk, zo volgt uit art. 7:968 BW, indien (a) die derde haar heeft aanvaard, (b) het risico is geëindigd door het overlijden van de verzekerde, (c) een uitkering (eerder) opeisbaar wordt of (d) dit uit de overeenkomst voortvloeit. In de praktijk blijven de meeste aanwijzingen herroepelijk tijdens het leven van de verzekerde. De levensverzekering bepaalt vaak dat de aanwijzing herroepelijk is (onder d) en de verzekeringnemer geeft niet toestemming aan de begunstigde om al eerder de aanwijzing te aanvaarden (onder a). Ook wordt de levensverzekering bijvoorbeeld niet eerder opeisbaar omdat de levensverzekering wordt afgekocht (onder c). In de praktijk wordt daarom de aanwijzing van de begunstigde pas onherroepelijk, indien de verzekerde is overleden (onder b).⁷ Pas op dat moment kan de begunstigde de aanwijzing aanvaarden (door een tot de verzekeraar gerichte verklaring); en pas op dat moment ontstaat het (zelfstandige) recht op uitkering bij de begunstigde.⁸

Heeft de verzekeringnemer *zichzelf* als begunstigde aangewezen, dan zijn art. 7:968 en 7:969 BW niet van toepassing, zo volgt uit die bepalingen. Er is evenmin sprake van een derdenbeding in de zin van art. 6:253 BW, dat eerst aanvaard dient te worden voordat het recht bij de begunstigde ontstaat. Het recht op uitkering ontstaat meteen in het vermogen van de verzekeringnemer/begunstigde.

Heeft een begunstigde eenmaal een recht op uitkering, bijvoorbeeld omdat hij de verzekeringnemer is of omdat hij de aanwijzing reeds heeft kunnen aanvaarden vóór het overlijden van de verzekerde, dan is de verzekeraar uiteraard niet verplicht om vóór het overlijden van de verzekerde tot uitkering over te gaan. Die betalingsverplichting van de verzekeraar ontstaat pas door het overlijden van de verzekerde; op dat moment wordt de vordering van de begunstigde tot uitkering pas opeisbaar.

3. De begunstigde van de levensverzekering

Aan het voorgaande gaat de vraag vooraf wie de verzekeringnemer in de polis als de begunstigde heeft aangewezen. Uit het voorgaande volgt dat onder meer van belang is of de verzekeringnemer de begunstigde is. Het antwoord op de vraag wie de begunstigde van de levensverzekering is een kwestie van uitleg van de polis waarvoor art. 7:967 BW aanknopingspunten geeft.⁹

De opbrengst van een door een verzekeringnemer afgesloten levensverzekering kan in zijn nalatenschap vallen. Dat gebeurt ten eerste indien hij zichzelf als begunstigde heeft aangewezen. De opbrengst zal voorts in zijn nalatenschap vallen, indien sprake is van een zogenoemde 'blanco polis': het recht op uitkering komt toe aan de verzekeringnemer zolang geen derde als begunstigde is aangewezen (art. 7:967 lid 8 eerste zin BW). De verzekeringnemer wordt geacht zichzelf als begunstigde te hebben aangewezen in het geval dat de aanwijzing van een derde als begunstigde geen gevolg heeft (art. 7:967 lid 8 tweede zin BW).

De verzekeringnemer die een levensverzekering op zijn eigen leven heeft afgesloten, zal veelal een derde als begunstigde hebben aangewezen.¹⁰

Art. 7:967 lid 1 BW opent met de algemene bepaling dat tenzij van een andere bedoeling blijkt, de aanwijzing van een begunstigde

vervalt, indien hij overlijdt vóórdat (a) hij de aanwijzing heeft aanvaard, of (b) een uitkering waarop de aanwijzing betrekking had, opeisbaar is geworden.¹¹

Het verzekeringsrecht kent niet een bepaling als die in art. 4:52 BW,¹² maar een daarmee vergelijkbare regeling. Indien op de polis als begunstigde in een bepaalde hoedanigheid is aangeduid, bijvoorbeeld de begunstigde is aangeduid als ‘mijn echtgenoot’, wordt de aanwijzing vermoed te zijn gedaan ten behoeve van die persoon die deze hoedanigheid bezit ten tijde dat de aanwijzing volgens art. 7:968 onder b t/m d BW onherroepelijk wordt. Indien de begunstigde zowel bij naam als in hoedanigheid is aangeduid, wordt de aanwijzing vermoed te zijn gedaan ten behoeve van de bij naam aangewezen begunstigde (art. 7:967 lid 2 BW). Indien de bijvoorbeeld (inmiddels) ex-echtgenoot (ook) met naam en toenaam is genoemd, wordt vermoed dat de hoedanigheid niet doorslaggevend is. In afwijking van het in art. 7:967 lid 2 BW bepaalde strekt de begunstiging steeds ten behoeve van de begunstigde wiens aanwijzing door aanvaarding onherroepelijk is geworden, terwijl hij de in de aanwijzing aangeduide hoedanigheid bezat (art. 7:967 lid 3 BW). Het gaat bij het tweede lid om weerlegbare vermoedens. Uiteindelijk is het een kwestie van uitleg van de polis. De omstandigheden van het geval kunnen tot een oordeel leiden dat afwijkt van art. 7:967 lid 2 BW. Bijvoorbeeld, indien de echtelieden zijn gescheiden en de gezamenlijke woning nog niet is verkocht, kan het de bedoeling zijn van partijen dat zij de begunstigten blijven van elkaars overlijdensrisicoverzekering.¹³ Indien de begunstiging is bedoeld om een hypothecaire geldlening af te lossen, zal de bank niet akkoord gaan met een wijziging van de begunstigde (ex-echtgenoot), indien de ex-echtgenoten hoofdelijk aansprakelijk zijn voor de terugbetaling van de lening.

Art. 7:967 leden 4 t/m 6 BW geven bijzondere bepalingen over de nalatenschap, de erfgenamen en de als zodanige aangeduide kinderen als begunstigten. Is de nalatenschap van de verzekeringnemer of van de verzekerde als begunstigde aangewezen, dan komt het recht op uitkering toe aan de erfgenamen die de nalatenschap hebben aanvaard. Zij zijn tot de uitkering gerechtigd in dezelfde verhouding als waarin zij in de nalatenschap delen (art. 7:967 lid 5 BW). Het recht op de uitkering valt niet in de nalatenschap, maar komt rechtstreeks toe aan de erfgenamen die de nalatenschap hebben aanvaard (en daartoe gerechtigd zijn in dezelfde verhouding als waarin zij in de nalatenschap delen). Het recht op uitkering blijft dus buiten de nalatenschap, ook al is de nalatenschap als zodanig als begunstigde aangewezen. Zijn de als zodanig aangeduide erfgenamen van de verzekeringnemer of van de verzekerde als begunstigten aangewezen, dan worden daaronder diegenen verstaan die als erfgenamen tot de nalatenschap zijn geroepen, ongeacht of zij haar hebben aanvaard. Zij zijn tot de uitkering gerechtigd in dezelfde verhouding als waarin zij tot de nalatenschap zijn geroepen (art. 7:967 lid 4 BW). In dit geval is ook de erfgenaam die de nalatenschap heeft verworpen desondanks gerechtigd tot de uitkering uit hoofde van de levensverzekering. Zijn als zodanig aangeduide kinderen als begunstigten aangewezen, dan worden daaronder hun afstammelingen bij plaatsvervulling begrepen (art. 7:967 lid 6 BW).

Art. 7:967 lid 7 BW bevat een bepaling die vergelijkbaar is met art. 4:2 lid 1 BW: indien een uitkering door de dood van de verzekerde opeisbaar wordt en deze en een begunstigde derde gelijktijdig zijn overleden, dan wel indien beiden zijn gestorven en men niet kan weten wie het eerst is overleden, valt, tenzij van een andere bedoeling blijkt, de uitkering niet aan die begunstigde ten deel.

4. Verhaal door schuldeisers van de nalatenschap

4.1. Inleiding

Schuldeisers van de nalatenschap kunnen zich op verschillende manieren op een levensverzekering verhalen. Daarbij dient een onderscheid te worden gemaakt tussen verhaal op rechten uit de levensverzekering (in het geval dat de erflater verzekeringnemer is, maar niet verzekerde) enerzijds, en verhaal op het recht op uitkering (in het geval dat de erflater (tevens) verzekerde is).

4.2. Verhaal op de rechten uit de levensverzekering

Indien de erflater de verzekeringnemer is, maar niet de verzekerde van de levensverzekering, komt de levensverzekering met zijn overlijden nog niet tot uitkering. De rechten uit de levensverzekering (zie hiervoor par. 2.2) vertegenwoordigen een vermogenswaarde. Deze rechten zijn bijvoorbeeld voor beslag en verpanding vatbaar,¹⁴ en kunnen ook door de erfgenamen, dan wel door de vereffenaar tijdens de vereffening van de nalatenschap te gelde worden gemaakt.

Art. 4:215 lid 5 BW verklaart met betrekking tot door de erflater gesloten sommenverzekeringen zonder onherroepelijk geworden aanwijzing van een derde als begunstigde art. 22a Fw¹⁵ van overeenkomstige toepassing, waarbij dient te worden gelezen voor: (a) de curator: de vereffenaar; (b) de rechter-commissaris: de kantonrechter; en (c) de verzekeringnemer: de erfgenamen dan wel, indien de nalatenschap is verdeeld overeenkomstig afd. 4.3.1 BW (wettelijke verdeling), de echtgenoot van de erflater. Voor boedel kan gemakshalve gelezen worden: nalatenschap, en voor het faillissement: de vereffening.

Dat betekent – vertaald – dat ten aanzien van een overeenkomst van levensverzekering buiten de nalatenschap vallen: (a) het recht op het doen afkopen van een levensverzekering voor zover de begunstigde of de erfgenamen dan wel langstlevende door afkoop onredelijk benadeeld wordt; (b) het recht om de begunstiging te wijzigen, tenzij de wijziging geschiedt ten behoeve van de nalatenschap en de begunstigde of de erfgenamen dan wel langstlevende daardoor niet onredelijk benadeeld worden en (c) het recht om de verzekering te belenen (art 22a lid 1 Fw jo art. 4:215 lid 5 BW). Het recht om de begunstigde te wijzigen is vanzelfsprekend alleen interessant wanneer de verzekering binnen afzienbare tijd tot uitkering zal komen.¹⁶ Met de onredelijke benadeling wordt blijkens de parlementaire geschiedenis bedoeld dat de begunstigde is aangewezen om met de uitkering aan een natuurlijke verbintenis te voldoen. Als bijvoorbeeld de echtgenoot van de gefailleerde is aangewezen als begunstigde om deze echtgenoot verzorgd achter te laten, dan wordt de echtgenoot door het afkopen of de wijziging van de begunstiging onredelijk benadeeld.¹⁷

Voor de uitoefening van het recht op het doen afkopen en het recht om de begunstiging te wijzigen, behoeft de vereffenaar de

toestemming van de kantonrechter, die daarbij zo nodig vaststelt tot welk bedrag deze rechten mogen worden uitgeoefend. Slechts met schriftelijke toestemming van de erfgenamen dan wel de langstlevende is de vereffenaar bevoegd tot overdracht van de verzekering (art. 22a lid 2 Fw jo art. 4:215 lid 5 BW). Indien de vereffenaar de begunstiging heeft gewijzigd, vervalt deze wijziging met de beëindiging van de vereffening (art. 22a lid 3 Fw jo art. 4:215 lid 5 BW). Indien de begunstiging na de vereffening onherroepelijk wordt, kan deze onherroepelijkheid niet aan de nalatenschap worden tegengeworpen. De verzekeraar is verplicht een uitkering, waarop de begunstiging betrekking heeft, onder zich te houden. Voor zover vaststaat dat de begunstiging niet zal worden gewijzigd, blijven de eerste en de tweede volzin buiten toepassing.¹⁸ In afwijking hiervan kan de verzekeraar een betaling aan de begunstigde tegenwerpen aan de nalatenschap, voor zover de vereffenaar niet bewijst dat de verzekeraar op het tijdstip van betaling op de hoogte was van de vereffening of van een daaraan voorafgegaan beslag ten laste van de verzekeringnemer. In dat geval heeft de vereffenaar verhaal op de begunstigde (art. 22a lid 5 Fw jo art. 4:215 lid 5 BW).¹⁹

4.3. Verhaal op het recht op uitkering

Indien de erflater de verzekerde en/of de begunstigde is, zal bij overlijden het recht op uitkering mede tot verhaal kunnen strekken van de schuldeisers van de nalatenschap.

Indien de erflater de begunstigde is van een levensverzekering, en het recht op uitkering is in zijn vermogen ontstaan, zal het recht op uitkering na zijn overlijden ook in zijn nalatenschap vallen. De verzekerde van de levensverzekering kan bijvoorbeeld korte termijn vóór de erflater (als begunstigde) zijn overleden, voordat de verzekeraar tot betaling is overgegaan.²⁰ De schuldeisers van de nalatenschap kunnen zich op het recht op uitkering verhalen als één van de goederen van de nalatenschap (art. 4:7 BW).

Indien de erflater de verzekeringnemer en verzekerde was, en een derde de begunstigde, kunnen de schuldeisers van de nalatenschap zich niet *rechtstreeks* op de uitkering verhalen. Het recht op de uitkering valt niet in de nalatenschap, maar komt buiten de nalatenschap toe aan de begunstigde. Ook de betaling door de verzekeraar vindt rechtstreeks aan de begunstigde plaats. Het recht op de uitkering en de uitkering blijven daarmee in beginsel buiten het bereik van de schuldeisers van de nalatenschap. Dat het recht op uitkering buiten de nalatenschap valt, heeft onder andere tot gevolg dat het niet onder een door de erflater ingesteld testamentair bewind zal vallen. Wil de erflater dat ook het recht op uitkering onder bewind wordt gesteld, dan zal hij dat afzonderlijk moeten bewerkstelligen door dat op de polis te laten vermelden.²¹

Zoals gezegd kunnen schuldeisers van de nalatenschap zich niet verhalen op het recht op uitkering, voor zover dat buiten de nalatenschap valt. Dat wordt anders indien de aanwijzing als begunstigde bij een levensverzekering is te beschouwen als een gift. Op grond daarvan kan het worden aangemerkt als een quasi-legaat.

De aanwijzing van een begunstigde bij een sommenverzekering wordt, wanneer zij is aanvaard of kan worden aanvaard, aangemerkt als een gift, tenzij zij geschiedt ter nakoming van een verbintenis anders dan een uit schenking,²² aldus art. 7:188 lid 1 BW. Is sprake van een dergelijke gift, dan werkt dat hoofdzakelijk op twee manieren door ten gunste van schuldeisers van de nalatenschap.

Van een gift is geen sprake indien de uitkering dient ter nakoming van een natuurlijke verbintenis. Van een natuurlijke verbintenis zal onder andere sprake zijn indien wordt voldaan een dringende morele verplichting, bijvoorbeeld de verplichting van de erflater om de langstlevende door middel van een (levensverzekering) verzorgd achter te laten.²³ Van een gift is evenmin sprake indien de begunstigde een hoofdgerechtigde tot zekerheid is (lees: pandhouder), zoals een bank, die wordt aangewezen als de begunstigde van het recht op uitkering, teneinde met die uitkering de hypothecaire geldlening te kunnen aflossen. De aanwijzing zal geen quasi-legaat in de zin van art. 4:126 lid 2 BW zijn.²⁴ Een vereffenaar kan een dergelijke uitkering niet opvorderen op grond van art. 4:126 lid 2 jo 4:127 BW.²⁵

Indien sprake is van een gift, kan dat (hoofdelijk) op twee manieren doorwerken ten behoeve van schuldeisers van de nalatenschap: ten eerste via de regeling inzake quasi-legaten en tweede via de regeling van de legitieme portie.

Ad (1) Voor zover de uitkering die door het overlijden van de verzekeringnemer verschuldigd wordt, als een gift geldt, is art. 4:126 lid 1 BW van overeenkomstige toepassing op een begunstiging bij een sommenverzekering (art. 4:126 lid 2 aanhef en onder b BW). Uit die bepaling volgt onder meer dat de uitkering voor inkorting of vermindering in aanmerking kan komen. De erfgenamen kunnen (dan wel de executeur of vereffenaar kan) die uitkering bij de begunstigde opvorderen. Betreft de inkorting of de vermindering een begunstiging bij een sommenverzekering, dan heeft zij tot gevolg dat de begunstigde verplicht is tot vergoeding van de waarde van het ingekorte of in mindering komende gedeelte aan de gezamenlijke erfgenamen, voor zover dit niet, alle omstandigheden in aanmerking genomen, onredelijk is.²⁶ Indien de nalatenschap is verdeeld overeenkomstig art. 4:13 BW (wettelijke verdeling), is de in de eerste zin bedoelde vergoeding verschuldigd aan de echtgenoot van de erflater. Een begunstiging als bedoeld in de eerste zin kan slechts worden ingekort of verminderd binnen drie jaar nadat de begunstigde de prestatie heeft ontvangen, aldus art. 4:127 BW.

Is een executeur of vereffenaar benoemd, dan is hij in plaats van de erfgenamen met deze taak belast. Is de begunstigde dezelfde persoon als die executeur of vereffenaar, dan dient hij (de opbrengst van) de uitkering onder zichzelf op te vorderen.²⁷ Het arrest van de Hoge Raad bevestigt dat die bevoegdheid of verplichting niet beperkt is tot vereffenaars die door de rechter zijn benoemd, zoals ook uit de parlementaire geschiedenis volgt.²⁸ Laat een executeur of vereffenaar na om gebruik te maken van art. 4:127 BW, dan kan dat leiden tot de (persoonlijke) aansprakelijkheid van deze executeur of vereffenaar, en kunnen de schuldeisers van de nalatenschap zich uit dien hoofde voor een vergelijkbaar bedrag op deze persoon verhalen.²⁹

Opmerkelijk is de uitspraak waarbij het Hof Amsterdam oordeelde dat de verkrijging van de uitkering door de begunstigten (onterfde kinderen) naar maatstaven van redelijkheid en billijkheid onaanvaardbaar was, omdat de erflater zijn partner verzorgd

wilde achterlaten en sprake was van een negatieve nalatenschap.³⁰

Ad (2). Het recht op uitkering kan als een gift gedaan voor het overlijden van de erflater worden opgeteld bij de legitimaire massa (art. 4:65 jo 4:67 BW). De waarde van giften, door de erflater aan een legitimaris gedaan, komt in mindering van diens legitieme portie (art. 4:70 lid 1 BW). De legitimaris kan de begunstigten (begiftigden) rechtstreeks aanspreken (art. 4:90 BW). Art. 4:70 lid 3 BW bepaalt ten nadele van de legitimaris dat met een gift wordt gelijkgesteld hetgeen een legitimaris verkrijgt of kan verkrijgen uit een door de erflater ter nakoming van een natuurlijke verbintenis gesloten sommenverzekering die geen pensioenverzekering is en die door het overlijden van de erflater tot uitkering komt.³¹

Ten aanzien van de waarde geldt het volgende. Als waarde van een gift door begunstiging bij een sommenverzekering geldt de waarde van de daaruit voortvloeiende rechten op uitkering. Indien de begunstiging slechts ten dele als gift wordt aangemerkt, geldt als waarde van de gift een evenredig deel van de waarde van de daaruit voortvloeiende rechten op uitkering (art. 7:188 lid 2 BW). Het bedrag dat de verzekeraar krachtens de wet of een overeenkomst met de verzekeringnemer op de uitkering inhoudt, komt in de eerste plaats op de waarde van de gift in mindering (art. 7:188 lid 3 BW). De regeling van de legitieme portie sluit bij het voorgaande aan. Op grond van de laatste zin van art. 4:66 lid 2 BW wordt een gift die bestaat in de aanwijzing van een begunstigde bij sommenverzekering, in aanmerking genomen tot haar waarde overeenkomstig art. 7:188 leden 2 en 3 BW.

5. Levensverzekering en de getrouwde erflater

5.1. Inleiding

Het komt geregeld voor dat een echtgenoot de andere echtgenoot betreft in de door hem aangegane levensverzekering door de andere echtgenoot als begunstigde aan te wijzen of de levensverzekering op zijn of haar leven af te sluiten.

In het eerste geval sluit de ene echtgenoot een levensverzekering af op zijn eigen leven, en combineert dus de hoedanigheid van verzekeringnemer met die van verzekerde, en wijst zijn echtgenoot als begunstigde aan. De andere echtgenoot kan spiegelbeeldig hetzelfde doen, maar dat hoeft niet. In het tweede geval sluit de ene echtgenoot een levensverzekering af op het leven van de andere echtgenoot en wijst zichzelf als begunstigde aan. De andere echtgenoot doet spiegelbeeldig hetzelfde. Deze constructie wordt aangeduid als een 'kruislings afgesloten levensverzekering'. De wijze waarop de levensverzekering is afgesloten, alsmede de wijze waarop de echtgenoten zijn getrouwd, kunnen van invloed zijn op het antwoord op de vraag in welk vermogen het recht op uitkering valt, en of de levensverzekering kan worden aangemerkt als een gift (en daarmee als een quasi-legaat).

5.2. In welk vermogen valt het recht op uitkering?

Voor de vraag in welk vermogen het recht op uitkering valt, is van belang of het recht op uitkering reeds bestond voor overlijden of pas ontstaat na overlijden van de verzekerde. Indien het reeds bestond voor overlijden, is van belang of de echtgenoten in gemeenschap van goederen waren getrouwd.

Indien de ene echtgenoot een levensverzekering heeft afgesloten op zijn eigen leven, met aanwijzing van de andere echtgenoot als begunstigde, ontstaat pas na het overlijden van de ene echtgenoot een recht op uitkering in het vermogen van de andere echtgenoot. Omdat sprake is van een zelfstandig recht op uitkering, valt in dit geval het recht niet in een eventuele huwelijksgemeenschap. Het recht op uitkering behoeft (in beginsel) niet te worden meegenomen bij de verdeling van de nalatenschap en de huwelijksgemeenschap. Het maakt hierbij niet uit of de echtgenoten in gemeenschap van goederen zijn getrouwd of niet.

Indien de ene echtgenoot een levensverzekering heeft afgesloten op het leven van de andere echtgenoot en zichzelf als begunstigde heeft aangewezen, ontstaat het recht op uitkering in beginsel direct in zijn vermogen tijdens leven (zie hiervoor par. 2.3). Indien de echtgenoten in gemeenschap van goederen zijn getrouwd, ontstaat 'het recht op uitkering'³² van de echtgenoot die zowel verzekeringnemer als begunstigde is tijdens zijn leven in de huwelijksgemeenschap, en dient bij het overlijden van de andere echtgenoot, het recht op uitkering te worden betrokken bij de verdeling van de nalatenschap en de huwelijksgemeenschap.³³ De helft van het recht op de uitkering zal in beginsel aan de nalatenschap toekomen. Deze uitkomst kan voorkomen worden door buiten gemeenschap van goederen te trouwen, of in de huwelijkse voorwaarden te bepalen dat dit recht op uitkering buiten de wettelijke gemeenschap van goederen valt. Het recht op uitkering ontstaat dan in het privévermogen van de ene echtgenoot.

In beide gevallen zal de echtgenoot die de verzekeringnemer is tijdens leven het 'bestuur' over de rechten uit de levensverzekering hebben.³⁴

5.3. Is sprake van een gift?

Voor de vraag of sprake is van een gift, is niet alleen van belang of de ene echtgenoot die de andere echtgenoot aanwijst als de begunstigde van de levensverzekering daarmee een dringende morele verplichting (natuurlijke verbintenis) nakomt. Ook zal van belang zijn in welk vermogen het recht op uitkering valt, uit welk vermogen de premiebetalingen zijn verricht en/of mogelijk sprake is van een vergoedingsrecht.

Het ligt voor de hand dat indien het recht op uitkering in hetzelfde vermogen valt als het vermogen waaruit de premiebetalingen zijn gedaan, in beginsel geen sprake zal zijn van een gift. Bijvoorbeeld, indien de ene echtgenoot een levensverzekering heeft afgesloten op het leven van de andere echtgenoot en zichzelf als begunstigde heeft aangewezen, ligt het voor de hand dat geen sprake is van een gift, indien de echtgenoot, die tevens verzekeringnemer en begunstigde is, de premies uit zijn privévermogen heeft betaald. Indien de echtgenoten in gemeenschap van goederen zijn getrouwd en de premies zijn uit de gemeenschap betaald, zal in beginsel evenmin sprake zijn van een gift. Het recht op uitkering valt in de gemeenschap van goederen, terwijl uit dezelfde gemeenschap de

premies zijn betaald.

Indien zich discrepanties voordoen tussen het vermogen waarin het recht op uitkering zich bevindt enerzijds en het vermogen waaruit de premiebetalingen zijn verricht anderzijds, zal sprake kunnen zijn van een gift. Of in een bepaald geval ook daadwerkelijk sprake is van een gift, zal afhangen van de omstandigheden van het geval. Zoals aangegeven kan in een bepaald geval sprake zijn van de nakoming van een natuurlijke verbintenis, waardoor geen sprake is van een gift. Ook is het denkbaar dat het niet de bedoeling is geweest van de beide echtgenoten dat een bepaalde betaling voor rekening van een privévermogen of gemeenschappelijke vermogen zou komen. Er bestaat in dat geval slechts een vergoedingsrecht.³⁵ De bedoeling van de echtgenoten zal in beginsel door uitleg moeten worden vastgesteld.

Het is ook denkbaar dat sprake is van (hooguit) een gift voor de helft. Bijvoorbeeld, indien de ene echtgenoot een levensverzekering heeft afgesloten op zijn eigen leven met aanwijzing van de andere echtgenoot als begunstigde én de echtgenoten zijn in gemeenschap van goederen getrouwd waarbij de premies uit het gemeenschappelijke vermogen zijn betaald, en dat ook de bedoeling was, terwijl geen sprake is van de nakoming van een dringende morele verplichting, hoeft in dit geval geen sprake te zijn van een *volledige* gift. De andere echtgenoot heeft in dit geval de premies voor de helft meebetaald, zo is verdedigbaar, en daarmee zijn of haar eigen recht op uitkering gefinancierd. Er zal in beginsel hooguit sprake zijn van een gift voor de helft.

6. Levensverzekering, getrouwde erflater en de bank

6.1. Twee routes

De levensverzekering kan (al dan niet verplicht) zijn afgesloten met het oog op de aflossing van een (tijdens de looptijd aflossingsvrije) hypothecaire geldlening. Een onderscheid kan worden gemaakt tussen het geval waarin de verzekeringnemer de bank als hoofdgerechtigde tot zekerheid heeft aangewezen, en het geval waarin de verzekeringnemer niet de bank, maar een ander, bijvoorbeeld de andere echtgenoot (de langstlevende) als begunstigde heeft aangewezen, maar de opbrengst uiteindelijk ook bij de bank terecht komt.

In het eerste geval bepaalt art. 7:966 lid 4 BW dat een aanwijzing van een begunstigde als hoofdgerechtigde tot zekerheid als een aanwijzing als pandhouder geldt.³⁶ Met een pandrecht op het recht op uitkering, kan de bank op grond daarvan de uitkering innen (vgl. art. 7:971 lid 2 BW).

In het tweede geval zal de derde bijvoorbeeld een (onherroepelijke) volmacht hebben afgegeven aan de bank op grond waarvan de uitkering bij overlijden aan de bank wordt uitbetaald om de hypothecaire geldlening af te lossen (een zogenaamde partnerverklaring, weduweverklaring of betalingsopdracht). Die partnerverklaring kan zekerheidshalve worden gecombineerd met de verpanding van de rechten uit hoofde van de overeenkomst van levensverzekering aan de bank ex art. 7:984 BW, op grond waarvan de bank de bevoegdheid heeft de aanwijzing van de begunstigde zo nodig te herroepen en een nieuwe begunstigde (haarzelf) aan te wijzen voor het geval dat de partnerverklaring komt te vervallen doordat de verzekeringnemer een andere derde als begunstigde aanwijst.³⁷

6.2. Hoofdelijke aansprakelijkheid van echtgenoten: regres en subrogatie bij uitkering

Voor de bank zal het veelal weinig verschil maken op welke wijze zij wordt voldaan. Indien de hypothecaire geldlening gezamenlijk is aangegaan door twee echtgenoten, hoeft de gekozen route voor de erfgenamen evenmin verschil uit te maken, zo wordt hieronder toegelicht.³⁸ Bij het onderstaande wordt ervan uitgegaan dat de echtgenoten hoofdelijk aansprakelijk zijn voor de terugbetaling van de hypothecaire geldlening.

Indien de verzekeringnemer de verzekerde is, en zijn echtgenote als begunstigde heeft aangewezen, zal het recht op uitkering pas ontstaan na zijn overlijden in het vermogen van de langstlevende.³⁹ Indien de langstlevende aan de bank een partnerverklaring heeft afgegeven, en het recht op uitkering derhalve niet aan de bank is verpand, wordt bij het overlijden van de ene echtgenoot de hypothecaire geldlening ten gunste van de langstlevende afgelost. De uitkering passeert daarbij eerst het vermogen van de langstlevende, voordat de aflossing plaatsvindt. De aflossing aan de bank wordt immers betaald uit de uitkering die toekomt aan de langstlevende.⁴⁰ Dit kan er onder meer toe leiden dat de langstlevende een vordering uit hoofde van regres (art. 6:10 BW) dan wel subrogatie (art. 6:12 BW) op de nalatenschap verkrijgt.⁴¹ Het is verdedigbaar dat de hoogte van die regresvordering beperkt is tot de interne draagplicht met betrekking tot de totale schuld. Dus bij een hypothecaire geldlening van € 400.000,- met een interne draagplicht van 50% en een uitkering van € 300.000,- heeft de langstlevende een regresrecht op de nalatenschap van € 100.000,-, en bijvoorbeeld niet een regresrecht van € 150.000,-. De langstlevende en de nalatenschap zullen na een gedeeltelijke aflossing hoofdelijk aansprakelijk blijven voor het restant.⁴² Voor zover sprake is van subrogatie, zal op grond van art. 3:82 en 6:142 BW het hypotheekrecht aan de vordering verbonden zijn als afhankelijk zekerheidsrecht en nevenrecht van de vordering. De langstlevende zal op grond daarvan een hoge voorrang hebben ten opzichte van de andere schuldeisers van de nalatenschap (vgl. art. 4:7 lid 1 onder a jo lid 2 BW jo art. 3:278 jo 3:279 BW).

Indien de verzekeringnemer de verzekerde is, zijn echtgenote als hoofdgerechtigde heeft aangewezen en de bank als pandhouder (vgl. art. 7:966 lid 1 onder a jo 7:971 BW), zal de bank na het overlijden van de verzekeringnemer op grond van haar pandrecht de opbrengst van het recht op uitkering gebruiken voor de aflossing van de hypothecaire geldlening. De echtgenote die de hoofdgerechtigde is, wordt in het kader van de verpanding blijkens art. 7:971 lid 2 eerste zin BW op één lijn gesteld met de pandgever. Om die reden komt ook in dit geval de aflossing van de hypothecaire geldlening voor rekening van deze echtgenote (hoofdgerechtigde, pandgever). Door de uitoefening van het pandrecht wordt de gezamenlijke schuld van de verzekeringnemer en de hoofdgerechtigde afgelost. Voor zover de aflossing van de hypothecaire geldlening de interne draagplicht van de verzekeringnemer ten opzichte van de hoofdgerechtigde overtreft, heeft de hoofdgerechtigde (langstlevende) een vordering uit hoofde van subrogatie

op grond van art. 6:150 onder a BW op de nalatenschap, aangezien het recht op uitkering van de langstlevende (mede) wordt uitgewonnen voor een vordering op de nalatenschap.

Het voorgaande wordt uiteraard anders indien niet de langstlevende, maar de verzekeringnemer niet alleen de verzekerde, maar ook de hoofdgerechtigde is. Dat zou zich bijvoorbeeld voor kunnen doen bij een polis waarbij het recht op uitkering is verpand aan de bank, maar geen hoofdgerechtigde is aangewezen, op grond waarvan de verzekeringnemer als hoofdgerechtigde wordt aangemerkt. Bij aflossing van de hypothecaire geldlening op grond van het pandrecht zou de nalatenschap alsdan een vordering jegens de langstlevende kunnen krijgen. Is sprake van een wettelijke verdeling, dan zal een dergelijke vordering in beginsel door vermenging teniet gaan (art. 6:161 BW). De nalatenschap zal een dergelijke vordering evenmin kunnen instellen, indien bijvoorbeeld een dringende morele verplichting van de erflater jegens de langstlevende bestond om de langstlevende schuldenvrij in de echtelijke woning te laten achterblijven, op grond waarvan een afwijkende interne draagplicht wordt aangenomen.⁴³

7. Conclusie

De rechten uit een levensverzekering en het recht op uitkering vertegenwoordigen een vermogenswaarde die bij het overlijden van de erflater in zijn hoedanigheid van verzekeringnemer, verzekerde en/of begunstigde te gelde kunnen worden gemaakt, net zoals tijdens het leven van de erflater. Het zal zeer afhangen van de vraag hoe de levensverzekering is ingericht, en onder welke voorwaarden de erflater gehuwd was, wie daarop aanspraak kan maken.

Prof. mr. J.W.A. Biemans

Hoogleraar Burgerlijk recht, i.h.b. Goederenrecht en Notarieel recht, Universiteit Utrecht, raadsheer-plaatsvervanger, Gerechtshof Amsterdam en redacteur FTV.

- 1) Zie daarover o.a. Asser/Wansink, Van Tiggele & Salomons 7-IX* 2012/744.
- 2) Of in een bepaald geval sprake is van een schadeverzekering of een sommenverzekering, is een kwestie van uitleg. De uitleg van een verzekering vindt plaats aan de hand van objectieve maatstaven / het Haviltex-criterium. Zie Asser/Wansink, Van Tiggele & Salomons 7-IX* 2012/44 e.v. en 354 e.v.
- 3) Zie buiten Titel 7.17 BW: art. 1:88 lid 4 BW, art. 4:66 lid 2, 4:70 lid 3 BW, art. 4:126 lid 2 onder b BW, art. 4:215 lid 5 BW, art. 7:188 BW, art. 21 onder 7 Fw, art. 22a Fw en art. 479ka e.v. Rv.
- 4) De fiscale aspecten blijven buiten beschouwing. Zie daarover o.a. R.A.M. Janssen, F.A.M. Schoenmaker & J.D.H. van Ewijk, 'Levensverzekeringen en estate planning: is de partnerverklaring wel altijd zo aantrekkelijk?', *Kwartaalbericht Estate Planning* 2004/maart, p. 4-10; en F.A.M. Schoenmaker, 'Levensverzekeringen en estate planning: heeft de partnerverklaring wel effect bij kruislingse polissen?', *Kwartaalbericht Estate Planning* 2004/juni, p. 15-17.
- 5) Zie over de levensverzekering o.a. M.J.A. van Mourik & L.C.A. Verstappen, *Handboek Nederlands vermogensrecht bij scheiding. Deel A (Publicaties vanwege het Centrum voor Notarieel Recht)*, Deventer: Kluwer 2014, par. 4.4.1.4; W.M.A. Kalkman, *Levensverzekering (Serie Recht & Praktijk. VR3)*, Deventer: Kluwer 2013; W.M.A. Kalkman, *Begunstiging bij levensverzekering, in het bijzonder met betrekking tot het huwelijksvermogensrecht (diss. Amsterdam VU; Serie Verzekeringsrecht)*, Zwolle: W.E.J. Tjeenk Willink 1997; en W.M.A. Kalkman & R.Th.F. Boonacker, *Levensverzekering en notariaat (Preadvies KNB)*, Lelystad: Koninklijke Vermande 1992. Vgl. voorts W.M.A. Kalkman, 'Het nieuwe levensverzekeringsrecht', *WPNR* 2006/6658.
- 6) Het is ook denkbaar dat een verzekeringnemer een sommenverzekering op zijn eigen leven afsluit en de begunstigde van de levensverzekering is.
- 7) Zie *Kamerstukken II* 2000-2001, 17 213, nr. 7, p. 4.
- 8) Vgl. HR 10 maart 1922, .
- 9) Zie over deze bepaling uitgebreid, en kritisch: S. Perrick, 'Erfrechtelijke aspecten van de sommenverzekering', *WPNR* 2006/6658.
- 10) Is de aanwijzing van een begunstigde bij een sommenverzekering die tijdens het leven van de verzekeringnemer is aanvaard of kan worden aanvaard, als een gift aan te merken, dan is de toestemming van de andere echtgenoot vereist (art. 1:88 lid 4 jo 1:89 BW).
- 11) Indien de verzekeringnemer tevens de begunstigde is, ontstaat het recht op uitkering meteen in zijn vermogen, en zal, tenzij in de polis anders is bepaald, deze bepaling m.i. niet van toepassing zijn.
- 12) Art. 4:52 BW bepaalt: "Een beschikking, getroffen ten voordele van degene met wie de erflater op het tijdstip van het maken van de uiterste wil gehuwd was of reeds trouwbeloften gewisseld had, vervalt door een daarna ingetreden echtscheiding of scheiding van tafel en bed, tenzij uit de uiterste wil zelf het tegendeel is af te leiden."
- 13) Zie bijvoorbeeld Rb. Overijssel 14 juni 2016, ECLI:NL:RBOVE:2016:2202 en Rb. Overijssel 2 maart 2016, ECLI:NL:RBOVE:2016:669 (*Notamail* 2016/236).
- 14) Zie nader o.a. art. 479ka e.v. Rv en art. 7:984 BW.

15) Zie over deze bepaling recentelijk en uitgebreid, J.F.H.M. Bartels, 'Levensverzekering in faillissement. Een onderzoek naar het wettelijk kader voor het uitwinnen van levensverzekeringen door de curator of de bewindvoerder', *TvI* 2017/17, p. 107-117 (hierna: Bartels 2017); alsmede HR 6 oktober 2017, ECLI:NL:HR:2017:2564. Vgl. voorts HR 5 september 2008, ECLI:NL:HR:2008:BD3423, *NJ* 2008/478; Rb. Gelderland 14 oktober 2016, «*JOR*» 2017/4, vervolg op Rb. Gelderland 18 december 2015, «*JOR*» 2016/79, m.nt. R. Verdaas.

16) Vgl. Bartels 2017, par. 4.1.2.

17) Zie Vierde Nota van Wijziging, *Kamerstukken II*, 1994-1995, 22 969, nr. 20, p. 6. Vgl. hieronder bij art. 4:127 lid 1 BW. Zie voor meer andere gevallen, ontleend aan lagere rechtspraak, Bartels (2017), p. 114, r.k.

18) Ten aanzien van de begunstigde is art. 69 Fw van overeenkomstige toepassing, aldus de laatste zin van art. 22a lid 4 Fw. Art. 69 Fw ziet op de schuldeiserscommissie. Deze bepaling leent zich niet voor overeenkomstige toepassing op de vereffening van de nalatenschap.

19) Op grond van art. 21 aanhef en onder 7 Fw wordt buiten het faillissement van de schuldenaar gehouden een aanspraak op het tegoed van een lijfrenterekening of op de waarde van een lijfrentebeleggingsrecht als bedoeld in artikel 1.7 lid 1 onderdeel b Wet IB 2001 voor zover de ter zake ingelegde bedragen voor de heffing van de inkomstenbelasting in aanmerking konden worden genomen voor de bepaling van het belastbare inkomen uit werk en woning. Vgl. daarover *Kamerstukken II* 1999-2000, 19 529, nr. 5, p. 56; alsmede recentelijk HR 6 oktober 2017, ECLI:NL:HR:2017:2564.

20) Het is ook denkbaar dat de erfflater de verzekeringnemer, de verzekerde en de begunstigde van een sommenverzekering is, en op grond daarvan het recht op uitkering in de nalatenschap valt.

21) Het is denkbaar dat de verzekeringnemer

22) Art. 7:177, 7:179, 7:181, 7:182 en 7:187 BW zijn op deze giften niet van toepassing.

23) Of van een dringende morele verplichting sprake is, is afhankelijk van de omstandigheden van het geval, waaronder de wederzijdse welstand en behoefte van partijen. Vgl. o.a. HR 1 oktober 2004, *NJ* 2005/1; HR 6 oktober 1995, *NJ* 1995/70; en voorbeelden uit lagere rechtspraak, o.a. Hof 's-Gravenhage 16 juni 2010, *LJN* BM9932, *JPF* 2010/133; Hof Amsterdam 27 september 2011, *LJN*: BT8650; Hof 's-Gravenhage 27 juni 2012, *LJN* BX0698, *JPF* 2012/06; alsmede Hof Arnhem-Leeuwarden 24 februari 2015, ECLI:NL:GHARL:2015:1357; Rb. Zeeland-West-Brabant 14 juni 2016, ECLI:NL:RBZWB:2016:3739; Rb. Midden-Nederland 2 maart 2016, ECLI:NL:RBMNE:2016:881; Rb. Utrecht 23 december 2009, *LJN*: BK7569. Vgl. voorts o.a. Asser/Hartkamp & Sieburgh 6-IV* 2015/434; M. Groenleer, 'De natuurlijke verbintenis in het huwelijksvermogensrecht', *EB Tijdschrift voor Echtscheidingsrecht* 2010/23.

24) Dat is mogelijk anders ten opzichte van een derde (waaronder een echtgenoot) die hoofdelijk aansprakelijk is voor de aflossing van die lening, terwijl door de uitkering de gehele lening wordt afgelost. Ten opzichte van deze echtgenoot kan de aflossing als een gift bedoeld zijn. Het is ook denkbaar dat de nalatenschap een regresvordering op die echtgenoot krijgt ex art. 6:10 BW, indien de aflossing meer is dan waartoe de overleden echtgenoot intern draagplichtig was.

25) Vgl. Rb. Noord-Nederland 2 maart 2016, ECLI:NL:RBNNE:2016:881.

26) De onderstreepte zin is blijkens de parlementaire geschiedenis pas later toegevoegd aan art. 4:127 BW (art. 4.4.2.7c). Zie de Vaststelling van titel 7.3 (Schenking) van het nieuwe Burgerlijk Wetboek, Tweede Nota van Wijziging, *Kamerstukken II* 2000-2001, 17 213, nr. 7, p. 5-6, waaruit volgt dat de toevoeging ertoe strekt om "de regels van erfrecht en verzekeringsrecht beter op elkaar af te stemmen" (vgl. art. 479p lid 1 Rv, art. 22a lid 1 Fw en art. 295a lid 1 Fw). Van onredelijke benadeling in de zin van de genoemde bepalingen is met name sprake wanneer de begunstigingen een verzorgingskarakter hebben. Door de wijziging wordt voorkomen dat een begunstiging die tijdens leven van de verzekeringnemer niet kon worden uitgewonnen, na zijn overlijden wel kan worden uitgewonnen ten behoeve van schuldeisers en legitimarissen, en daardoor minder snel aanleiding geven tot inkorting of vermindering. Tevens wordt door de toevoeging bereikt dat bij begunstigingen uit sommenverzekering met een verzorgingskarakter niet telkens vastgelegd hoeft te gaan worden – hetgeen ook thans niet pleegt te gebeuren – dat de begunstiging strekt ter nakoming van een natuurlijke verbintenis en derhalve geen quasi-legaat oplevert in de zin van art. 4:126 lid 2 onder b BW.

27) Zie HR 17 mei 2013, ECLI:NL:HR:2013:BZ3643, *NJ* 2013/488, m.nt. S. Perrick. Vergelijk voorts Rb. Midden-Nederland 30 april 2014, ECLI:NL:RBMNE:2014:1662.

28) Zie Tweede Nota van Wijziging, *Kamerstukken II* 2000-2001, 17 213, nr. 7, p. 6. De regeling wijkt af van die zoals vastgelegd in art. 4:216 BW (= art. 4.5.3.10a).

29) Zie HR 17 mei 2013, *NJ* 2013/488. Vgl. ook Rb. Zwolle-Lelystad 16 juni 2010, ECLI:NL:RBZLY:2010:BN3675, waar begrafenis kosten werden verhaal op de levensverzekering.

30) Zie Hof Amsterdam 9 mei 2017, ECLI:NL:GHAMS:2017:1751. Vgl. over de uitleg van de begunstiging bij een sommenverzekering, HR 21 september 2012, ECLI:NL:HR:2012:BW6728, *NJ* 2013/97; en vergelijk oordeel als dat van het Hof Amsterdam, Rb. Midden-Nederland 8 oktober 2014, ECLI:NL:RBMNE:2014:4558.

31) Zie nader Asser/Perrick 4 2013/321.

- 32) Uiteraard nog niet de opeisbare vordering tot betaling jegens de verzekeraar; die vordering wordt pas opeisbaar bij het overlijden van de verzekerde. Ook kan de verzekeringnemer tijdens leven alsnog een derde als begunstigde aanwijzen. Ook om die reden kan pas na overlijden met zekerheid worden vastgesteld of het recht op uitkering inderdaad in de huwelijksgemeenschap is gevallen en na overlijden van de verzekerde andere echtgenoot in de verdeling daarvan betrokken moet worden.
- 33) Zie o.a. M.J.A. van Mourik & L.C.A. Verstappen, *Handboek Nederlands vermogensrecht bij scheiding. Deel A (Publicaties vanwege het Centrum voor Notarieel Recht)*, Deventer: Kluwer 2014, par. 4.4.1.4; en W.M.A. Kalkman, 'Levensverzekering en huwelijksgemeenschap. Enkele kanttekeningen bij HR 18 maart 1994. *RvdW* 1994, 77 (Van Tholen Kemna/Nationale Nederlanden)', *WPNR* 1994/6159, p. 822-826.
- 34) Zie nader o.a. Asser/Wansink, Van Tiggele & Salomons 7-IX* 2012/744; en W.M.A. Kalkman, 'Levensverzekering en huwelijkvermogensrecht', *WPNR* 1991/6024, p. 755-758.
- 35) Vgl. art. 1:96 en 1:96a BW.
- 36) Op een aanwijzing als hoofdgerechtigde tot aflossing van een schuld is de vorige zin van overeenkomstige toepassing, tenzij de aanwijzing is beperkt tot hetgeen ter zake aan de begunstigde is verschuldigd, aldus art. 7:966 lid 4 tweede zin BW.
- 37) Vgl. R.T.G. Verstraaten, *De Nederlandse successiebelastingen*, Deventer: Kluwer 1995, par. 7.7, p. 179-180.
- 38) Vgl. ook F.A.M. Schoenmaker, *Levensverzekeringen en estate planning: heeft de partnerverklaring wel effect bij kruislingse polissen?*, *Kwartaalbericht Estate Planning* 2004/juni, p. 15-17.
- 39) Een vergelijkbaar geval doet zich voor indien de langstlevende de verzekeringnemer en begunstigde is, de levensverzekering heeft afgesloten op het leven van zijn of haar echtgenoot, de erflater (kruislings afgesloten polis), en het recht op uitkering buiten de huwelijksgemeenschap valt, bijvoorbeeld omdat zulks in de huwelijkse voorwaarden is bepaald.
- 40) Zie ook R.A.M. Janssen, F.A.M. Schoenmaker & J.D.H. van Ewijk, 'Levensverzekeringen en estate planning: is de partnerverklaring wel altijd zo aantrekkelijk?', *Kwartaalbericht Estate Planning* 2004/maart, p. 4-5.
- 41) Vgl. Hof Den Haag 3 maart 2015, ECLI:NL:GHDHA:2015:816.
- 42) Bij een negatieve nalatenschap en een restschuld kan de bank zich volledig op de langstlevende verhalen (vgl. art. 136 Fw) en heeft de langstlevende (voor dat deel) weinig aan zijn regresrecht.
- 43) Andere denkbare omstandigheden zijn huwelijkse voorwaarden, echtscheidingsconvenant, verrekenbeding en/of vergoedingsrechten. Vgl. Hof Den Haag 23 februari 2016, ECLI:NL:GHDHA:2016:879, alsmede R.A.M. Janssen, F.A.M. Schoenmaker & J.D.H. van Ewijk, 'Levensverzekeringen en estate planning: is de partnerverklaring wel altijd zo aantrekkelijk?', *Kwartaalbericht Estate Planning* 2004/maart, p. 5.

 [NAAR BOVEN](#)

Bron: http://www.ndfr.nl/link/SDU_FTV201711_61951

Datum: 4-1-2018 11:22:37

Alle rechten voorbehouden. Alle auteursrechten en databankrechten van deze tekst worden uitdrukkelijk voorbehouden. Deze rechten berusten bij Sdu Uitgevers. Niets uit NDFR mag worden vervoelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.
All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording or otherwise, without the publisher's prior consent.